

**Palvelualojen
ammattiliitto**

Servicefacket

Lausunto

10.03.2021

Asia: VN/1281/2020

Lausuntopyyntö hallituksen selonteosta kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Palvelualojen ammattiliitto PAM kiittää mahdollisuudesta lausua kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista.

PAM ry katsoo, että selonteko on laadittu kiitettävällä tavalla huomioiden laajasti kotoutujien tarpeet ja mahdollisuudet sekä toimintaympäristön. Kotouttamistoimenpiteet suunnataan kuitenkin edelleen kaikille paitsi työperusteisille maahanmuuttajille. Työperusteiset maahanmuuttajat eivät saa tarpeeksi huomiota, jota heidän haavoittuva asemansa vaatisi. Kun nykyisen hallituksen ja mahdollisesti tulevien hallitusten tahtotilana on lisätä työperusteista maahanmuuttoa, tulee myös strategiatasolla huomioida näiden ihmisten kiinnittymiseen ja sopeutumiseen liittyvät asiat laajasti. Työperusteisten maahanmuuttajien työskentelyolosuhteista, työehdoista ja työturvallisuudesta on pidettävä huolta aiempaa vahvemmin ja varmistettava, että heillä on samat oikeudet kuin muillakin täällä asuvilla. Resursseja on lisättävä sekä työperäisten maahanmuuttajien osaamisen ja yhteiskuntataitojen vahvistamiseen että viranomaisvalvonnan tehostamiseen. Työperusteisten maahanmuuttajien hyväksikäytön estämisen lisäksi tulee pitää huolta heidän ammattitaidostaan, osaamisestaan ja työuralla etenemismahdollisuuksistaan. Jos työperusteisen maahanmuuttajan työkyvyssä tapahtuu yllättäviä muutoksia, tällä hetkellä maksumieheksi joutuu yhteiskunta, kun henkilö tippuu täysin sosiaaliturvaverkon varaan heikon kielitaidon ja yksipuolisen osaamisensa vuoksi.

Kommentit lukuihin 1-6: Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat.

Ei ole lausuttavaa. Selonteossa on nostettu hyvin esiin erilaiset yhteiskunnan ja globaalit ilmiöt sekä maahanmuuttajista tehdyt tutkimukset.

Kommentit lukuun 7: Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen

PAM pitää tärkeänä, että haetaan erilaisia vaihtoehtoja työllistää maassa jo asuvat maahanmuuttajat. Esimerkiksi Snabbsparet on hyvä ohjelma, jossa koulutuksen ja harjoittelun avulla lisätään osaamista maahanmuuttajille, joilla on pohjakoulutusta tai ammatillista kokemusta työvoimapulasta kärsiviltä toimialoilta. PAM kuitenkin korostaa, että etsittäessä ns. helppoja ja nopeita keinoja työllistää maahanmuuttajataustaisia, voivat nämä joutua erilaisten harjoitteluiden, työkokeilujen ja palkkatuen kierteeseen. Tästä johtuen työllistämiskeinoja kehitettäessä on myös varmistettava, että aidosti edistetään maahanmuuttajien työllistämistä työehtosopimusten määräyksillä.

PAM katsoo, että SIB-kokeiluja tulee laajentaa. SIB-kokeilussa maahanmuuttajille opetettiin suomen kieltä ja räätälöitiin koulutusta työvoimapulasta kärsineiden työpaikkojen tarpeisiin, jolloin he työllistyivät suoraan näihin yrityksiin. Tällaisia räätälöityjä nopean työllistymisen palvelukonsepteja tarvitaan lisää. Tämänkaltaisilla yhteistyömuodoilla vaikutetaan myös työnantajien asenteisiin ja ennakkoluuloihin. Samalla huomioidaan erilaiset oppijat ja mahdollistetaan pragmaatikoille sopiva oppiminen tekemisen kautta ja työhön pääsy. Varsinkin matalalla koulutustasolla olevat maahanmuuttajanaiset voisivat hyötyä kyseisestä mallista merkittävästi. On pidettävä kuitenkin huolta edellä mainitusti, että palkka maksetaan työehtosopimusten määräysten mukaan.

PAM kannattaa sellaisia ohjelmia, joilla edistetään työelämän monimuotoisuutta, maahanmuuttajien verkostoitumista, maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista ja kehittämistä sekä työelämän syrjimättömyyttä. Työelämän monimuotoisuus -ohjelma pyrkii juuri tähän. Ohjelman toteuttamisen ja jalkauttamisen tavat eivät ole selviä. Pelkkä tiedon lisääminen yrityksille ei yksin riitä saavuttamaan asetettuja tavoitteita. Tulee pohtia laajemmin, miten työelämän monimuotoisuutta voidaan edistää myös velvoittavalla lainsäädännöllä.

PAM pitää tärkeänä, että työvoimapalveluiden ja yritysten luottamussuhdetta vahvistetaan ja luodaan yritysten tarpeet huomioon ottavia yhteistyön muotoja. Tällä hetkellä yritykset eivät luota työvoimaviranomaisten haluun ja kykyyn löytää tai kouluttaa osaavaa työvoimaa niiden tarpeisiin. Yhteistyön vahvistaminen lähtee luottamuksesta, ja tätä luottamussuhdetta on rakennettava ja vahvistettava nykyistä enemmän. Näin varmistetaan, että yritykset pyrkivät löytämään osaavaa työvoimaa Suomesta ennen kuin lähtevät harkitsemaan ulkomaisen työvoiman rekrytointia.

Työpaikkasuomi tai työpaikkaruotsi on kieliopetusta yrityksissä työskenteleville ulkomaalaisille. Koulutus on Työvoiman liikkuvuus Euroopassa -hankkeen toteuttama, ja sen tarkoituksena on parantaa työperusteisten maahanmuuttajien kielitaitoa ja auttaa heitä selviytymään työssään ja

elämässään Suomessa. Hankkeessa mukana olevat työnantajat ovat kustantaneet 30–50 prosenttia koulutuksen kokonaishinnasta. PAM katsoo, että hanke on parempi kuin ei mitään, mutta valitettavasti se ei yksin riitä tavoittamaan kaikkia työperusteisia maahanmuuttajia eikä varsinkaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevia. Tarvitaan työperusteisten maahanmuuttajien kotouttamisjärjestelmä, jolla kotoutetaan kaikki uudet tulijat systemaattisemmin. Näin varmistetaan, että myös heikommassa asemassa olevat pääsevät oppimaan suomen kieltä ja työelämän pelisääntöjä. Kuntien tarjoamat neuvonta- ja ohjauspalvelut eivät riitä tukemaan työperusteisten maahanmuuttajien osaamista suomen kielessä ja työelämän perustaidoissa. Tämän tyyppiset koulutukset palvelevat vain osaa – ja vain rehellisiä – työnantajia ja yrityksiä. Tarvitaan tehokkaampia järjestelmiä, joilla tavoitetaan ja veloitetaan kaikki ulkomaalaista työvoimaa käyttävät työnantajat huolehtimaan työntekijöidensä kotoutumisasioista.

PAM kannattaa selonteossa nostettuja ammatillisen koulutuksen toimenpide-ehdotuksia. PAM kuitenkin korostaa, että aikuisten maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen pääsyä tulee helpottaa räätälöidyillä maahanmuuttajille suunnatuilla koulutusohjelmilla. Tällä hetkellä aikuisen ammatilliseen tutkintoon on sisällytetty yhteiset tutkinnon osat (YTO-aineet). Osalle opiskelijoista YTO-aineiden suorittaminen on tuonut lisähaastetta; etenkin niille, joilla on puutteita perustaidoissa. Maahanmuuttajille räätälöidyillä koulutusohjelmilla voitaisiin pitää huolta selonteossa nostettujen asioiden kokonaisvaltaisesta toteutumisesta. Eniten voisivat hyötyä heikosti kouluttautuneet aikuiset maahanmuuttajanaiset.

PAM korostaa, että ulkomailla hankittu osaaminen, ammattitaito ja tutkinnot on tunnistettava ja tunnustettava nykyistä paremmin. On kehitettävä ohjelmia, joilla voidaan kartoittaa uusien tulijoiden osaamista ja ammattitaitoa sekä täydentää niitä vastaamaan suomalaisten työmarkkinoiden tarpeisiin. Hallitus ehdottaakin pätevyitymiskoulutustarjonnan vakainaistamista ja monipuolistamista. PAM korostaa, että tämä on erityisen tärkeä toimenpide niille maahanmuuttajille, joiden tutkinto, työkokemus ja osaaminen on hankittu ulkomailla. Heidän osaamistaan hyödynnetään liian vähän lukuun ottamatta tiettyjä spesifiammatteja, kuten lääkärit ja sairaanhoitajat. Tällä hetkellä käydään liikaa keskustelua siitä, miten kansainvälisiä erityisosaajia saataisiin Suomeen, eikä käännetä katsetta täällä jo oleviin korkeakoulutettuihin ulkomaalaistaustaisiin. Heidän osaamistaan voitaisiin hyödyntää nykyistä enemmän varsinkin lasten ja nuorten sekä aikuisten hyvinvointi- ja mielenterveyspalveluissa.

PAM huomauttaa, että tässä luvussa maahanmuuttajanaisten potentiaalinen työvoima jää liian vähälle huomiolle. Maahanmuuttajanaisten työllistymisen monisyiset esteet on nostettava paremmin esiin. Yhteiskuntana meidän on löydettävä ratkaisuja, joilla edistetään maahanmuuttajaperheiden tasa-arvokysymyksiä. Varsinkin mahdollisuus hoitaa lasta kotona 3. ikävuoteen asti on monissa tutkimuksissa noussut yhdeksi merkittävimmistä maahanmuuttajanaisten työllistymisen esteistä. Maahanmuuttajaperheillä on usein enemmän kuin yksi tai kaksi lasta, jolloin nainen voi olla jopa yli 10 vuotta kotona hoitamassa lapsiaan ennen kuin hakeutuu työvoimapalveluiden piiriin.

PAM haluaa tuoda esille, että kotihoidontuen lyhentäminen tai kuntalisän poistaminen eivät yksin riitä parantamaan naisten työmarkkina-asemaa. Tarvitaan kohdennettuja ja räätälöityjä työvoimapalveluita, joilla voidaan auttaa ja tukea naisten työllistymistä. Lisäksi tarvitaan yhteiskunnan tasolla erilaisia kannustimia, joilla voidaan lisätä tasa-arvoa maahanmuuttajaperheissä. Maahanmuuttajaäidit joutuvat useimmiten pyörittämään arkea täysin yksin ilman puolison tukea, jolloin työnteko on heille enemmän taakka kuin tervetullut vaihtoehto. Kannustamalla maahanmuuttajaisia ottamaan vastuuta lasten hoidosta ja perheen arjesta, samalla edistetään ja vahvistetaan maahanmuuttajaäitien halua ja mahdollisuuksia parantaa omaa työmarkkina-asemaansa.

PAM pitää tässä luvussa nostettuja maahanmuuttajanaisiin kohdistettuja toimenpiteitä riittämättöminä. Pienten lasten äidit on kohdattava kattavammin ja systemaattisemmin kuin vain järjestöjen erilaisten projektien kautta. Yksi tapa olisi kehittää neuvolatoimintaa niin, että lasten- ja äitiysneuvolakäyntien yhteydessä järjestettäisiin myös erilaisia kielitaitoa ja omaa identiteettiä vahvistavia kursseja sekä kasvatukseen liittyviä infotilaisuuksia. Näin huolehdittaisiin, että jokainen pienen lapsen äiti kohdataan, ja että hän pääsee suomen kielen opiskelun lisäksi vahvistamaan myös omaa identiteettiään ja uskoa itseensä sekä yhteiskuntataitojaan.

Kommentit lukuun 8: Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä

PAM kannattaa selonteon kaikkia toimenpiteitä, jotka liittyvät pakolaisten kuntiin ohjaukseen ja esikotouttavaan työhön vastaanottokeskuksissa.

Kommentit lukuun 9: Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille

PAM pitää asetettuja toimenpiteitä enemmän kuin tervetulleina, varsinkin työelämässä tapahtuvan syrjinnän ja hyväksikäytön ehkäisytyötä. PAM kuitenkin korostaa, että pelkästään neuvonnalla ja ohjauksella ei saada kitketyksi työelämässä tapahtuvaa syrjintää ja hyväksikäyttöä. Tulee varmistaa lainsäädännöllä, että syrjintää ja hyväksikäyttöä harjoittavat työnantajat jäävät kiinni ja saavat siitä ansaitsemansa rangaistuksen. Viranomaisten valvontajärjestelmää on vahvistettava lisäämällä resursseja ja toimivaltaa. Vääryyksien ehkäisemiseksi tarvitaan konkreettisia toimia.

PAM arvostaa myös sitä, että kaikki maahanmuuttajaryhmät saavat viranomaisilta ohjeita ja neuvontaa eri asioissa. Tämäkään ei yksin ole riittävä palvelukonsepti ensinnäkään tavoittamaan kaikkia haavoittuvassa asemassa olevia eikä toiseksikaan pitämään huolta, että jokainen tulija saa riittävät tiedot kielestämme ja yhteiskunnastamme, työelämän pelisäännöistä sekä omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Etenkin työperusteiset maahanmuuttajat ovat täysin kotouttamistoimenpiteiden ulkopuolella. Valtiovalta tukee yrittäjien uusille tulijoille tarjoamia kielikursseja, mutta viime kädessä kieliopetuksen järjestäminen on kiinni yrityksen tai työnantajan tahdosta, eivätkä kaikki työnantajat tätä mahdollisuutta käytä.

Toiseksi, erilaisilla hankkeilla on yritetty tavoittaa työperusteisia maahanmuuttajia ja antaa tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, vahvistaa heidän osaamistaan ja suomen kielen taitoaan. Nämä hankkeet ovat kuitenkin kertaluonteisia, eikä kaikkia työperusteisia maahanmuuttajia kohdata

systemaattisesti. Tämän vuoksi tarvitaan kotouttamisjärjestelmä, jolla tavoitetaan uudet tulijat paremmin ja kattavammin sekä pidetään huolta, että kaikki saavat yhtäläiset tiedot suomalaisesta yhteiskunnasta, kielestä, kulttuurista, työelämästä sekä omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Näin ehkäistään myös työperusteista hyväksikäyttöä.

PAM korostaa, että erilaiset materiaalit ja oppaat ovat tervetulleita varsinkin, jos niitä jaetaan jo Suomen rajojen ulkopuolella. PAMin korostaa, että viranomaisoppaiden ja -materiaalien lisäksi tulee olla muillakin toimijoilla mahdollisuus jakaa omia materiaalejaan maahanmuuttajien lähtömaissa. Varsinkin viranomaisten yhteistyötä työmarkkinajärjestöjen kanssa tulee rakentaa päämäärätietoisesti ja järjestelmällisesti. Monien kolmansien maiden kansalaisten luottamus viranomaisiin on heikko, ja näin luottamus viranomaismateriaaleihin saattaa olla laimeaa. Jakamalla useiden eri toimijoiden materiaaleja oleskelupäätösten yhteydessä varmistetaan, että henkilö saa joltain taholta tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja kielestä sekä työelämästä.

Kommentit lukuun 10: Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi

PAM korostaa, että kotoutumisen onnistuminen vaatii panostusta erityisesti prosessin alkuvaiheessa. Tästä johtuen maahanmuuttajanaisten kotoutumispolkujen tulee alkaa jo lähtömaassa niiden naisten osalta, jotka tulevat Suomeen perheenyhdistämisen kautta. Tietoa suomalaisesta kulttuurista, työelämästä ja kielestä sekä verkkokursseja voidaan tarjota jo oleskelulupahakemuksen vaiheessa. Aika moni maahanmuuttajanainen perheellistyy Suomeen muuton jälkeen, jolloin kotoutumiskoulutukset jäävät heillä kesken, ja paluu opiskelemaan suomen kieltä voi koittaa vasta yli kymmenen vuoden hoitovapaajakson jälkeen. Jos heillä on jonkinlainen tietopohja Suomesta ja sen kielestä jo lähtömaassa, on heidän helpompi kiinnittyä ja sopeutua yhteiskuntaan muuton jälkeen, vaikka he perheellistyisivätkin nopeasti muuton myötä.

Kommentit lukuun 11: Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta

Kuten kohdassa 7 todettiin, PAM edelleen korostaa työperusteisten maahanmuuttajien tarvitsevana kotouttamisjärjestelmän, johon he pääsevät Suomeen muuton myötä. Viranomaisten ohjaus- ja neuvontapalveluiden saatavuuden turvaaminen ei yksin riitä tukemaan työperusteisten maahanmuuttajien kotoutumista ja riittävien työelämä tietojen saamista.

Kuten kohdassa 7 todettiin, Työpaikkasuomi-koulutukset ovat hyviä, mutta eivät riittäviä toimenpiteitä, jos ne eivät perustu velvoittavuuteen. Kuten edellä on mainittu, tälläkin hetkellä osa työnantajista tarjoaa valtion tuella kielikoulutusta työperusteisille maahanmuuttajilleen. Tarvitaan kuitenkin järjestelmä, joilla saadaan kaikki työperusteiset maahanmuuttajat – myös kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat – osaksi järjestelmää ja opetetaan tulijoille sekä suomen kieltä että työelämän pelisääntöjä.

Kommentit lukuun 12: Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia

PAM on ollut mukana monissa kumppanuusohjelmissa ja projekteissa, joilla on tuettu maahanmuuttajien kotoutumista ja vahvistettu työelämän osaamista. Järjestöt tekevät erinomaista

työtä, ja niiden roolia tulee vastaisuudessa vahvistaa. Uudet tulijat voidaan tavoittaa ja tietoa voidaan jakaa ainutlaatuisella tavalla erityisesti maahanmuuttajajärjestöjen kautta. Vahvistamalla järjestöjen roolia kotouttamispalveluiden järjestämisessä autetaan maahanmuuttajia ja varsinkin äitejä kotoutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan paremmin. Järjestöillä on hyvät mahdollisuudet tuottaa juuri sellaisia kädestä pitäen -palveluita, joita kaikki maahanmuuttajaryhmät eniten tarvitsevat.

Kommentit lukuun 13: Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta

PAM pitää selonteossa nostettuja hyvien väestösuhteiden edistämisen toimenpiteitä tervetulleina. Jokainen työpaikka voi edistää hyviä väestösuhteita yhdenvertaisuussuunnitelmilla. Tosin pienillä työnantajilla ei ole velvollisuutta laatia yhdenvertaisuussuunnitelmaa tai tehdä tarvittavia toimia yhdenvertaisuuden edistämiseksi. PAM ehdottaa kehitettäväksi hankkeita edistämään työnantajien tietoisuutta sekä yhdenvertaisuussuunnitelmien hyödyistä ja yhdenvertaisuuserojen pienentämisestä että tasa-arvosuunnitelmien tärkeydestä.

Yhteistyötä tarvitaan laajasti eri toimijoiden välillä, jotta löydetään toimivia keinoja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi myös työpaikkatasolla. Jokaisella tulee olla oikeus päästä töihin omien kykyjensä ja osaamisensa mukaan. Mitä enemmän löydetään keinoja edistää ihmisten yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä läpi yhteiskunnan eri rakenteiden, alojen ja toimintojen, sitä enemmän edistetään jokaisen mahdollisuutta hyödyntää omia kykyään ja löytää omaa työllistymispolkunsa. Tämän myötä helpotetaan yritysten työvoimapulaa ja tarvetta ulkomaalaisille työvoimalle.

Kommentit lukuun: Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Kuten kohdassa 7 todettiin, PAM pitää tärkeänä, että täällä asuvien maahanmuuttajien osaamista ja ammattitaitoa osataan käyttää hyväksi myös yritysten kasvu- ja kansainvälistymispotentiaalin näkökulmasta. Maahanmuuttajien työllistymistä on edistettävä käyttäen hyväksi tässä selonteossa esillä olevia palvelumalleja, mutta mallit eivät saa johtaa halpatyövoiman luomiseen tai työkokeilujen ja palkkatuettujen töiden ketjuttamiseen. Vain aidoilla maahanmuuttajien työllistämisen malleilla päästään haluttuun lopputulokseen eli parannetaan ihmisten toimeentuloa ja vahvistetaan julkista taloutta.

Maahanmuuttajanaisissa on paljon työvoimapotentiaalia. Heidän työllistymisesteensä tulee analysoida paremmin kuin tähän asti on pystytty analysoimaan. Tässäkin selonteossa on varsin vähän paneuduttu tämän ryhmän aitoihin työllistymisen esteisiin. On löydettävä keinoja, joilla perheväkivallan eri muodot pystytään tunnistamaan ja ohjamaan naisia oikeiden palveluiden piiriin. Lisäksi on löydettävä keinoja, joilla voidaan murtaa vanhoilliset patriarkaaliset arvot ja vahvistaa naisten identiteettiä. Varsinkaan naisten identiteetin vahvistamisesta ei ole mainittu selonteossa. Monilla maahanmuuttajanaisilla on heikko luottamus omiin kykyihinsä ja osaamiseensa, työllistymisestä puhumattakaan. Näin nämä asiat tulee huomioida paremmin kotouttamistyössä ja kehittää kotouttamismalleja alkamaan jo lähtömaassa.

PAM edelleen huomauttaa, että tällä hetkellä Suomessa ei ole paljon työperusteisia maahanmuuttajia. Istuva hallitus ja maamme tulevatkin hallitukset tulevat panostamaan työperusteisten maahanmuuton lisäämiseen. Jo nykyisillä vähillä työperusteisten maahanmuuttajien määrillä on paljastunut useita hyväksikäyttötapauksia sekä työehtojen ja työolojen polkemista. Mitä voidaankaan odottaa, kun määrät kaksinkertaistuvat, ellemme panosta näiden ihmisten kotoutumiseen ja varmista, että heillä on riittävät tiedot työehdoista ja työoloista ja riittävä suomen kielen taito. Siksi on parempi toimia nyt, kun vielä ei ole myöhäistä. Hyvinvointivaltio pysyy pystyssä vain, jos kaikilla on samat ehdot ja mahdollisuudet osallistua, toimia ja tehdä työtä. Turvaamalla kaikille samat ehdot ja mahdollisuudet, turvataan hyvinvointivaltion olemassaolon jatkuminen.

Klllokoqi-Bublaku Egezona
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

Klllokoqi-Bublaku Egezona
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry